

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА
ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ
В ЦИФРОВУ ЕПОХУ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 2

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

**С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квітня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2026. – Т. 2. – 684 с.
ISBN 978-617-8763-16-9**

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практичних напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнтованих досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права, функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністративного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського, земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисциплінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світових соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємництва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, перекладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та практиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних технологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-16-9

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

<i>Ennan Ruslan</i>	
LEGAL REGULATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: INTERNATIONAL EXPERIENCE	232
<i>Кирилюк Алла Володимирівна</i>	
ВІЗУАЛЬНА САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ ТА ВІРТУАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ.	235
<i>Мартинюк Іван Вікторович</i>	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИВАТНИХ І ПУБЛІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ У ПАТЕНТНОМУ ПРАВІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	238
<i>Hrytsenyuk Vladyslav Oleksandrovych</i>	
THE CONCEPT OF LEGAL PROTECTION OF MULTIMEDIA WORKS IN THE SYSTEM OF COMPLEX OBJECTS OF COPYRIGHT	243
<i>Здирко Єлизавета Михайлівна</i>	
ДО ПИТАННЯ ПРАВОМІРНОСТІ ВИДАЛЕННЯ МЕТАДАНИХ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ТА ДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	246
<i>Ларіонов Владислав Сергійович</i>	
ПРАВО НА ЦИФРОВИЙ ОБРАЗ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.	249

СЕКЦІЯ 16. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ

<i>Подцерковний Олег Петрович</i>	
ЩОДО РИЗИКІВ НАДМІРНОЇ ЛЕГІТИМАЦІЇ LEX CRYPTOGRAPHICA ТА СУБ'ЄКТІВ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ВІРТУАЛЬНИМИ АКТИВАМИ	254
<i>Войнарівський Микола Миколайович</i>	
ПОТРЕБ ПОДОЛАННЯ ДЕФІЦИТУ АНТРОПОЦЕНТРИЧНОГО ПІДХОДУ В ПУБЛІЧНО- ПРАВОВИХ СПОРАХ ЗА УЧАСТЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	257
<i>Гофман Олександр Рудольфович</i>	
ЩОДО СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	261
<i>Добровольська Володимира Володимирівна</i>	
ЩОДО ГОСПОДАРСЬКО-ДОГОВІРНОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	263
<i>Зама Антоніна Олександрівна</i>	
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ПРАВОВОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ: ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ПОЗОВУ ПРО ВИЗНАННЯ	266
<i>Квасніцька Ольга Олексіївна</i>	
КРИЗА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В МІСТОБУДУВАННІ: ЯК БЕЗДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУЦІЙ ЛЕГАЛІЗУЄ ЗНИЩЕННЯ ІСТОРИЧНИХ АРЕАЛІВ МІСТ	269
<i>Артюмов Дмитро Володимирович</i>	
ЩОДО НАКАЗНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ.	272
<i>Будзар Павло Степанович</i>	
ЩОДО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.	274
<i>Зарічанський Григорій Віталійович</i>	
ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ СМАРТ-КОНТРАКТУ	277
<i>Неділько Сергій Миколайович</i>	
ЩОДО ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВЗАЄМНИМ СТРАХУВАННЯМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.	279
<i>Попович Павло Олександрович</i>	
ЩОДО ЗАСТАВИ МАЙБУТЬОГО ВРОЖАЮ (ПЕРЕДЕКСПОРТНОГО ФІНАНСУВАННЯ) ЯК МАЙНОВОГО НЕПОІМЕНОВАНОГО ЗАСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	282

СЕКЦІЯ 16. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ

Керівник секції: доцент кафедри господарського права і процесу, кандидат юридичних наук, доцент Добровольська Володимир Володимирівна
Секретар секції: лаборант кафедри господарського права і процесу
Мисик Олександра Леонідівна

Подцерковний Олег Петрович
Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри господарського права і процесу,
доктор юридичних наук, професор

ЩОДО РИЗИКІВ НАДМІРНОЇ ЛЕГІТИМАЦІЇ LEX CRYPTOGRAPHICA ТА СУБ'ЄКТІВ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ВІРТУАЛЬНИМИ АКТИВАМИ

Одне із найбільш дискусійних підходів сучасного правового аналізу операцій із віртуальними активами, як видається, стосується ідеї *lex cryptographica* як «правових зв'язків» і навіть «автономного рівня регулювання». *Lex cryptographica* визначається як сукупність норм, які встановлюються та забезпечуються програмними обмеженнями коду в мережі блокчейну [1]. Отже, проблема впирається в співвідношення понять права та комп'ютерного коду. Як зазначають прибічники відокремлення *lex cryptographica*, Смарт-контракти, які не мають зв'язку з територіальною юрисдикцією, надають сторонам смарт-контракту повну свободу регулювати порушення договорів, таким чином, смарт-контракти стають законом, юридичними процедурами та самим покаранням при виконанні своїх функцій. Наслідком існування смарт-контрактів у системі блокчейн є *lex cryptographia* як нове право та віртуальна держава на основі блокчейну як нова модель управління, що не обмежується географічними зонами [2].

Делегування регуляторних функцій алгоритмам та *смарт-контрактам* призводить до заміщення традиційних правових інструментів (норм та правил) технологічними рішеннями. Це створює суперечність з фундаментальною природою права як публічного акту: нормативний вплив переходить від державних органів та громадянського суспільства, у випадку, наприклад, у формалізованих звичаями – до приватних розробників протоколів. Як наслідок, формується технологічний рівень регулювання, позбавлений демократичної легітимації та механізмів державного контролю, де фактичним «законодавцем» стає розробник цифрового інструменту.

Другою проблемою є обмежена гнучкість та адаптивність: норма права може тлумачитися судами з урахуванням конкретних обставин, тоді як алгоритм діє жорстко й не залишає простору для розсуду чи пом'якшення наслідків. Це може призводити до «надмірної автоматизації» правовідносин, коли порушується баланс інтересів сторін. Комп'ютерний код пише обмежене коло розробників, які фактично визначають, які норми діятимуть у цифровому середовищі. Наприклад, якщо смарт-контракт запрограмований перерахувати кошти після виконання певної умови, це відбудеться незалежно від волі сторін чи рішення суду; учасник не може «ухилитися» від дії коду, оскільки система не передбачає альтернативного сценарію. Традиційне право спирається на санкції, що застосовуються судами та державними органами, тоді як у випадку блокчейну «санкція» закладена в сам алгоритм (код виконується примусово завдяки технічній архітектурі). З урахуванням динаміки *lex cryptographica*, яка може навіть не залежати від людини (наприклад, генеруватися ШІ), це може поставити питання відповідності регулювання ринку віртуальних активів принципу верховенства права загалом. Як правильно зазначається в літературі, це означатиме, що деякі основні функції держави будуть замінені технологіями. З цих двох причин можна сумніватися, що держави дозволять громадянам керуватися екосистемою *lex cryptographica* так, як вони забажають» [4, с. 381–382].

Саме тому «легітимація» *lex cryptographica* шляхом прирівнення до інших джерел, які застосовує суд, може зруйнувати правовий порядок без відчутних економічних результатів та суспільної необхідності.

Не менш дискусійним у цьому контексті виявляється підхід, який стосується децентралізованих автономних організацій (ДАО). Підходу, що запропонував, наприклад, О. І. Кулик при розгляді ДАО як учасника ринку віртуальних активів, стикається з низкою фундаментальних проблем, які надзвичайно ускладнюють його ефективне застосування в рамках чинного законодавства України [4].

О. І. Кулик обґрунтовує підхід, за яким ДАО пропонується прирівняти до пайового інвестиційного фонду (ПІФ), що не має статусу юридичної особи, але розглядається як сукупність активів, які належать його учасникам на праві спільної часткової власності. Одночасно в інструментаріях господарсько-правової доктрини пропонується кваліфікувати ДАО як «нетиповий суб'єкт господарювання», активи якого можуть перебувати у спільній власності його учасників.

Втім, ключова проблема такого підходу проявляється в тому, що він фактично не усуває юридичної невизначеності статусу децентралізованих автономних організацій. Останні не мають ознак юридичної особи та не інтегруються в жодну з існуючих організаційно-правових форм юридичних осіб. За відсутності правосуб'єктності ДАО не може виступати стороною договору від власного імені, бути самостійним платником податків або нести відповідальність, що об'єктивно зумовлює ризик функціонування такого «нетипового суб'єкта» поза наявним правовим полем.

Саме по собі нормативне закріплення «нетиповості» чи навіть запровадження спеціальної реєстрації ДАО не створює правосуб'єктності як такої. Без чіткого визначення носія прав та обов'язків, характерного для правосуб'єктності, відповідна конструкція залишається декларативною і не здатна забезпечити юридичну визначеність.

Відсутність статусу юридичної особи породжує істотні ризики як для самої ДАО, так і для її учасників та контрагентів. У разі виникнення спорів, завдання шкоди чи вчинення правопорушень притягнення до відповідальності ДАО як самостійного суб'єкта є неможливим. Натомість відповідальність може покладатися на окремих учасників як на учасників неінкорпорованого об'єднання, що фактично нівелює принцип обмеженої відповідальності та створює загрозу їхньому особистому майну. Додатково відсутність механізмів належної ідентифікації учасників унеможливує ефективне застосування процедур KYC та AML, що об'єктивно підвищує ризики використання таких структур для протиправної діяльності, включно з відмиванням коштів чи фінансуванням заборонених практик, що особливо чутливо в умовах воєнного стану.

Проведення аналогій із пайовими інвестиційними фондами або звернення до іноземного досвіду, навряд чи дозволить вирішити ці проблеми. На відміну від ДАО, пайові фонди функціонують у межах жорстко регульованого середовища, де визначені управителі (компанії з управління активами), які несуть юридичну відповідальність. Так звані іноземні «юридичні обгортки», що створюються в США, Кайманових островах чи офшорах, також не усувають проблему по суті, оскільки не можуть обійтися без ідентифікації засновників або органів управління, що вступає у суперечність із концепцією децентралізації автономних організацій. Навіть у випадку наявності у ДАО активів у формі віртуальних активів, питання їх юридичної належності буде залишатися невирішеним, що ускладнюватиме реалізацію механізмів правового захисту.

У зв'язку з цим вирішення проблеми потребує не фрагментарного переосмислення окремих норм, а формування цілісного спеціального правового режиму. Такий режим має враховувати специфіку ДАО, визначати її правовий статус, закріплювати правила управління та відповідальності, а також забезпечувати можливість державного регулювання з огляду на цілі фінансової безпеки та захисту прав учасників ринку. Одним із можливих підходів є встановлення вимоги щодо ідентифікації принаймні одного ключового учасника, розробника або засновника ДАО, на якого покладатиметься відповідальність перед регулятором за діяльність відповідної структури. Така модель потенційно дозволить поєднати елементи децентралізації з мінімально необхідним рівнем прозорості та підконтрольності.

Це дозволить інтегрувати інноваційну технологію в правове поле, не жертвуючи принципами верховенства права.

Список використаних джерел:

1. Кулик О. І. Lex cryptographica як джерело правового регулювання відносин на ринку віртуальних активів. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2025. Т. 32. № 1. С. 150–163. DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2025-32-1-150>.
2. Musthafa Annas Rasid et.al. Lex Cryptographia: Legal Extensions of Smart Contract Breaches and Governance in Blockchain Systems. *Jurnal Kajian Pembaruan Hukum*. 2024. Vol. 4(2). P. 295–318. DOI: <https://doi.org/10.19184/jkph.v4i2.53366>
3. Schrepel T. Anarchy, state, and Blockchain utopia: rule of law versus Lex Cryptographia. General Principles and Digitalisation. URL: <https://ssrn.com/abstract=348543>
4. Kulyk O., Hudima T., Soshnykov A. Decentralized autonomous organizations: redefining legal paradigms. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. Vol. 3. No. 56. P. 548–557. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptop.3.56.2024.4373>

Ключові слова: Lex cryptographica, нетиповий суб'єкт господарювання, децентралізовані автономні організації, блокчейн, організаційно-правові форм юридичних осіб, господарсько-правова доктрина.

Key words: Lex cryptographica, atypical business entity, decentralized autonomous organizations (DAOs), blockchain, organizational and legal forms of legal entities, economic law doctrine.

Войнарівський Микола Миколайович

суддя Миколаївського районного суду, кандидат юридичних наук

ЩОДО ПОТРЕБ ПОДОЛАННЯ ДЕФІЦИТУ АНТРОПОЦЕНТРИЧНОГО ПІДХОДУ В ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ СПОРАХ ЗА УЧАСТЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Інвестиційно привабливі умови господарювання в Україні неможливо сформувати, якщо не забезпечити пропорційність у правозастосовних відносинах, що забезпечують примус суб'єктів господарювання до належного додержання публічно-господарських правил будівництва, фінансування, оподаткування, перевезення, виробництва тощо. Саме у цих публічно-правових спорах найбільш гостро стоїть проблема збалансування інтересів держави та особи, в тому числі з погляду більш повного наповнення судової практики та законодавчих норм конституційними принципами відповідальності держави перед людиною.

Юрисдикційні процедури вирішення публічно-правових спорів на сьогодні забезпечують переважно адміністративні суди. Тут варто згадати, що уся система адміністративної юстиції в Україні створювалася під гаслом забезпечення юрисдикційних умов захисту приватних суб'єктів у відносинах із державою [1, с. 50]. Не зосереджуючи увагу на тому, що у багатьох випадках справи, віднесені до адміністративної юрисдикції, зокрема, щодо застосування адміністративно-гос-